

CZU 336.565.1(478)

**PROBLEME DE SPRIJINIRE A ÎNTREPRINDERILOR MICI ȘI MIJLOCII
DIN REPUBLICA MOLDOVA ÎN CONTEXTUL PANDEMIEI DE CORONAVIRUS**

Andrei BALÎNSCHI, *dr., conf. univ.*
Facultatea de Științe Reale, Economice și ale Mediului,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Abstract: *The article reveals and analyzes the problems faced by small and medium-sized enterprises of the Republic of Moldova in the context of restrictive measures of their activities*

caused by the coronavirus pandemic. Measures are proposed that can mitigate the damage caused to SMEs due to restrictions caused by the coronavirus pandemic.

Keywords: *pandemic, coronavirus, emergency, SMEs, losses, revenue, loans, taxes, unemployment, bankruptcy.*

În temeiul art. 19 din Legea nr. 212/2004 privind regimul stării de urgență, de asediu și de război (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 132-137), cu modificările ulterioare, Guvernul Republicii Moldova a propus Parlamentului să declare stare de urgență pe întreg teritoriul Republicii Moldova pentru o perioadă de 60 de zile. Parlamentul Republicii Moldova a adoptat această hotărâre pentru perioada 17 martie - 15 mai 2020 și a fost recent prelungită până la 30 septembrie a.c.

În condițiile stării de urgență declarate de autoritățile țării, răspândirea noii infecții de coronavirus implică nu numai o amenințare la adresa sănătății populației republicii, ci și creează obstacole economice semnificative în calea dezvoltării afacerilor. Restricțiile impuse de autoritățile din Republica Moldova au condus la o scădere bruscă a cererii consumatorilor, la condiții imposibile de activitate normală a afacerilor, la scăderea veniturilor întreprinderilor, iar reprezentanții businessului s-au confruntat cu dificultăți neașteptate.

Pandemia de coronavirus a cauzat consecințe economice grave, care au afectat și Republica Moldova. Cetățenii și oamenii de afaceri se confruntă cu măsuri restrictive serioase, care au generat o scădere dramatică a cererii de bunuri consumabile și servicii, iar sectorul deservirii suferă pierderi uriașe.

Cel mai afectat a fost sectorul întreprinderilor mici și mijlocii (IMM): restaurante, hoteluri, saloane de frumusețe și frizerii, divertisment, sport, turism, magazine nealimentare. De fapt, cererea de servicii în aceste sectoare în condițiile de carantină a scăzut dublu sau triplu. În consecință, veniturile au scăzut, iar cheltuielile obligatorii au rămas neschimbate: achitarea creditelor, chiriei, salariilor, impozitelor și contribuțiilor sociale. E posibil ca diferența radicală dintre venit și cheltuieli să cauzeze falimente în masă.

În acest sens, trebuie să subliniem că „numeroase evaluări la nivel global, regional și național indică rolul-cheie al IMM-urilor în economie, luând în considerare ponderea acestora în numărul total de întreprinderi, locuri de muncă și contribuția la PIB și crearea valorii adăugate. Potrivit ONU, categoria micro întreprinderilor și a întreprinderilor mici și mijlocii include aproximativ 90% din toate întreprinderile din lume, care angajează aproximativ 70% din populația activă și reprezintă 50% din PIB-ul mondial. Potrivit Biroului European de Statistică, în 2017, 98,9% din întreprinderile din sectorul nefinanciar din Uniunea Europeană erau mici și aveau mai puțin de 49 de angajați, 0,9% erau de dimensiuni medii, cu angajați de la 50 până la 249 de persoane, și numai 0,2% din numărul total de companii ar putea fi clasificate ca fiind mari.

Întreprinderile mici și mijlocii sunt deosebit de vulnerabile în fața impactului negativ multidimensional al pandemiei COVID-19 asupra relațiilor economice. Pe de o parte, după cum a menționat Fondul Monetar Internațional, aceasta constă într-o reducere semnificativă a ofertei de piață. Companiile reduc producția din cauza măsurilor de carantină și altor restricții, lipsei aprovizionării cu componente sau forței de muncă, deoarece angajații sunt fie în concediu medical, sau îngrijesc copiii în legătură cu închiderea școlilor și grădinițelor. Pe de altă parte, scăderea bruscă și masivă a cererii de produse și servicii duce la reducerea veniturilor, deci întreprinderile mici și mijlocii nu pot funcționa din lipsă de fonduri. În astfel de condiții factorul decisiv devine schimbarea preferințelor consumatorilor, atât din cauza fricii de a se infecta, cât și din cauza veniturilor personale reduse, datorate disponibilizărilor sau micșorării salariilor, ceea ce duce, în cele din urmă, la un efect circular. Aceste efecte de distanțare socială sunt mai „dureroase” pentru întreprinderile mici și mijlocii. În plus, analiza statistică a OCDE subliniază că numărul IMM-urilor este cel mai mare anume în acele sectoare ale economiei care s-au confruntat actualmente cu probleme economice grave – construcția de mașini și edificii, comerțul cu ridicata și cu amănuntul, transportul aerian, activitatea hotelieră, servicii de catering,

servicii imobiliare și de consum. Aceste zone reprezintă 40% din numărul total de locuri de muncă din țările OCDE, în medie 75% dintre acestea fiind atribuite întreprinderilor mici și mijlocii, iar în Grecia și Italia această cifră atinge aproape 90%” [6].

Conform Anuarului statistic al Republicii Moldova, în anul 2019, numărul întreprinderilor mici și mijlocii (ÎMM) a constituit 55,9 mii de întreprinderi și reprezintă circa 98,6% din numărul lor total. Numărul persoanelor care au activat în întreprinderile mici și mijlocii în perioada de referință a constituit 335,8 mii, deținând 61,6% din numărul total de personal.

Veniturile din vânzări ale întreprinderilor mici și mijlocii în această perioadă au însumat 157335,6 mil. lei sau 39,5% din venituri din vânzări în total pe economie [4].

Tabel 1. Evoluția ponderii întreprinderilor mici și mijlocii în totalul întreprinderilor în anii 2016 – 2019

Anii	Nr. de întreprinderi, mii			Nr. de personal, mii			Venituri din vânzări, mlrd. lei		
	Total	ÎMM	Ponderea ÎMM în total, %	Total	ÎMM	Ponderea ÎMM în total, %	Total	ÎMM	Ponderea ÎMM în total, %
2019	56,7	55,9	98,6	544,8	335,8	61,6	397,9	157,3	39,5
2018	56,5	55,7	98,7	540,3	328,0	60,7	356,7	144,2	40,4
2017	54,3	53,6	98,6	528,6	323,3	61,2	331,0	137,5	41,5
2016	52,3	51,6	98,7	512,5	313,5	61,2	300,7	125,0	41,5

Sursa: [4]

Analizii financiari evaluează deja provizoriu daunele anuale cauzate de criza actuală, inclusiv impactul acesteia asupra veniturilor, ocupării forței de muncă, împrumuturilor și numărul firmelor din sectorul IMM-urilor.

Toate companiile care n-au reușit să treacă la furnizarea de bunuri și servicii într-un format online sau al căror model de afaceri implică furnizarea exclusivă de servicii personale sunt acum expuse riscului de faliment.

Odată cu introducerea măsurilor restrictive, analiștii au observat o creștere masivă a cheltuielilor pentru echipamente de telecomunicații, medicamente, electrocasnice și electronice, precum și alcool. Cererea consumatorilor a scăzut în toate celelalte categorii de cheltuieli, în unele – cu peste 90%: agenții de turism, bijuterii, bilete de avion, îmbrăcăminte, încălțăminte și accesorii, saloane de frumusețe, SPA, sport, educație și altele.

În scopul de a reduce cheltuielile, antreprenorii vor intra în umbră, vor transfera angajații la un loc de muncă neformal sau la statutul de lucrător independent. Se așteaptă ca numărul persoanelor angajate în sectorul neformal și ponderea acestuia să crească semnificativ în 2020, prin analogie cu crizele anterioare. Până la sfârșitul anului 2020, se poate aștepta și o creștere a ratei șomajului.

Se așteaptă ca ramuri întregi, unde cererea a scăzut brusc, să sufere pierderi. E vorba despre transportul aerian, întreprinderi de agrement și divertisment, cultură fizică și activități recreative și sportive, industria turismului și industria hotelieră, alimentația publică, organizațiile de educație suplimentară, instituțiile de învățământ nestatale, serviciile publice: reparații, spălătorii, curățătorii chimice, frizerii și saloane de frumusețe etc., precum și comerțul cu produse nealimentare.

În acest sens, la nivel național, Comisia pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova a adoptat măsuri de susținere a mediului de afaceri, în deosebi a celor mai afectate de pandemie.

De exemplu, conform dispoziției nr. 2 din 20 martie 2020 (vezi punctul 2), a fost aprobată decizia referitor la reluarea/continuarea activității întreprinderilor, asigurând obligatoriu respectarea normelor de evitare a răspândirii infecției COVID -19, și anume:

- activităților de comerț cu ridicata a tuturor tipurilor de mărfuri;
- activităților de servicii funerare și de comerț cu produse conexe serviciilor funerare, prin unitățile comerciale specializate;
- comerțului cu utilaj electronic;

d) prestării serviciilor notariale de necesitate stringentă...” [5].

În conformitate cu dispoziția nr. 3 din 23 martie 2020 (vezi punctul 26), s-a constatat că:

„26 (2) Achitarea impozitului pe venit din activitatea de întreprinzător în rate pentru primul trimestru al anului 2020 se va efectua până la data de 25 iunie 2020;

(6) Pentru anul 2019 nu sunt supuse auditului obligatoriu:a) situațiile financiare individuale ale entităților mijlocii și entităților mari;

b) situațiile financiare consolidate ale grupurilor.

(7) Prezentarea situațiilor financiare individuale pentru anul 2019 se va efectua până la 29 mai 2020” [5].

Conform deciziei Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova nr. 15 din 08 aprilie 2020, au fost propuse următoarele (vezi punctele 15 - 18):

„15. Pe perioada stării de urgență, certificatele de origine preferențiale a mărfurilor, prezentate în copii (pe hârtie sau în format electronic), sau autentificate cu semnătura digitală (prezentate în copii sau în original), au aceeași validitate ca și originalele acestora.

16. Importatorul, în termen de 30 zile de la data încetării stării de urgență a țării importatoare sau/și a țării exportatoare, urmează să prezinte organelor vamale originalele certificatelor de origine preferențială.

17. Pe perioada stării de urgență, se permite comerțul ambulant cu produse agricole vegetale de producție proprie, în baza autorizației de amplasare emise de autoritatea publică locală, cu asigurarea obligatorie a respectării normelor pentru reducerea răspândirii infecției COVID -19.

18. Autorizația de amplasare și cerințele de organizare a comerțului ambulant vor fi stabilite de către autoritățile publice locale” [5].

Conform deciziei Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova nr. 16 din 10 aprilie 2020, a fost stabilită o procedură pentru subvenționarea întreprinderilor care au fost cel mai afectate de măsurile restrictive ale activităților lor, și anume:

„6. În vederea susținerii activității de întreprinzător pentru atenuarea efectelor negative generate de situația epidemiologică (COVID-19) asupra economiei, se instituie mecanismul de subvenționare după cum urmează:

6.1. Subiecții subvenției sunt întreprinderile și organizațiile necomerciale, rezidenți ai Republicii Moldova, care au instituit șomaj tehnic și/sau staționare, conform prevederilor art. 80 și 80¹ din Codul muncii al Republicii Moldova nr. 154/2003” [5].

Comisia pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova a luat o serie de alte măsuri de sprijinire a IMM-urilor, printre care:

„4. Reluarea începând cu data de 04 mai 2020, cu asigurarea obligatorie a respectării normelor pentru reducerea răspândirii infecției COVID - 19, a activităților:

4.1. De comerț cu amănuntul a tuturor tipurilor de mărfuri și produse prin unitățile comerciale, cu excepția celor amplasate în centre comerciale, în piețe (inclusiv piețe auto), în aeroporturile și porturile internaționale și în punctele internaționale de trecere a frontierei de stat;

4.2. De comercializare a produselor la pachet și în regim catering prin unitățile de alimentație publică și prin unitățile ce comercializează produse de patiserie, panificație și alte produse alimentare cu vânzare la geam;

4.3. De comercializare a produselor alimentare la pachet prin unitățile de alimentație publică din cadrul unităților de comercializare a produselor petroliere, cu excluderea posibilității de consumare a acestora în incinta/teritoriul unității.

5. Se scutesc de taxele vamale, taxele pentru procedurile vamale și TVA” (dispoziția nr. 24 din 29 aprilie 2020);

- „1. În perioada stării de urgență, titularilor patentei de întreprinzător eliberate conform Legii cu privire la patenta de întreprinzător nr.93/1998 și persoanelor fizice care desfășoară activități conform capitolului 10² și 10³ din Titlul II al Codului fiscal nr. 1163/1997, li se acordă ajutor de șomaj unic în cuantum de 2775,00 lei, cu condiția că în luna martie 2020 nu au realizat venit asigurat” (dispoziția nr. 25 din 05 mai 2020);

- „6. Reluarea, începând cu data de 11 mai 2020, a activității piețelor, cu excepția celor amplasate în or. Chișinău și în or. Bălți, cu asigurarea obligatorie de către administratori/comercianți/cumpărători a normelor pentru reducerea răspândirii infecției COVID-19” (dispoziția nr. 27 din 08 mai 2020)” [5].

Cu toate acestea, măsurile citate mai sus n-au schimbat semnificativ situația economică din țară în general și din sectorul IMM în particular.

În opinia noastră, aceste măsuri sunt insuficiente, prin urmare, este necesar să se ia o serie de măsuri suplimentare împotriva crizei.

În primul rând, trebuie luate măsuri pentru păstrarea locurilor de muncă. În condițiile economice actuale, astfel de măsuri sunt prioritare, deoarece aceasta este cea mai importantă sarcină socială, economică și de afaceri. Dacă întreprinderile păstrează locurile de muncă, înseamnă că ele sunt viabile și funcționează. Anume ele trebuie să devină principalul beneficiar al oricărui ajutor economic oferit de stat astăzi.

Potrivit estimărilor asociațiilor de afaceri mici din Republica Moldova, mai mult de jumătate dintre IMM-uri au raportat transferul angajaților la o zi de muncă prescurtată cu reducerea salariului, peste 30% din firme au redus salariile menținând programul complet de muncă. O parte semnificativă a IMM-urilor (aproximativ 15%) au început să concedieze angajații, iar alți 45% dintre angajatori au forțat lucrătorii să plece în concediu fără plată. Problema este agravată de faptul că mulți angajatori nu au bani pentru a plăti salariile, dar sunt responsabili de întârzierea plății - sub formă de amendă și sub formă de răspundere penală în cazul unei încălcări repetate.

Urmând exemplul altor țări, această problemă poate fi rezolvată acordând subvenții parțiale IMM-urilor (și nu numai din sectorul agricol), precum și îngăduind angajatorilor reducerea salariilor până la nivelul salariului minim, sau prin trimiterea angajaților în concediu nedeterminat cu plata indemnizațiilor în cuantum de cel puțin salariul minim pe lună. Dacă se va cere plata integrală a salariilor, e posibil să nu fie salarii deloc, iar întreprinderile vor da faliment.

În contextul crizei cauzate de pandemie, sunt importante măsurile de sprijin fiscal pentru IMM-uri. Managerii IMM-urilor solicită autorităților nu doar posibilitatea întârzierii plății impozitelor individuale, ci și soluții mai radicale pentru reducerea poverii fiscale. În special, e vorba despre reducerea poverii asupra fondului salarial, în special, prin reducerea volumului plăților de asigurare către fondurile sociale pentru toți reprezentanții întreprinderilor.

La seminariile organizate de asociațiile de afaceri mici și mijlocii, antreprenorii au vociferat o serie de decizii radicale cu privire la impozite. Mai exact, aceștia propun scutirea completă de impozite pentru IMM-uri în regimuri fiscale speciale pe o perioadă de cel puțin un an după sfârșitul pandemiei.

O mare parte a IMM-urilor primesc credite bancare, prin urmare, ar fi normal ca în perioada pandemiei să se interzică băncilor de a înrăutăți istoria creditelor debitorilor la restructurarea împrumuturilor. Se propune acordarea împrumuturilor cu amânarea rambursării până la 6 luni, precum și introducerea unui moratoriu asupra cerințelor de rambursare anticipată a creditelor sau vânzarea garanțiilor în caz de nerespectare de către clienți a condițiilor de creditare din cauza scăderii producției și vânzărilor din cauza pandemiei. Acest lucru va permite menținerea unei situații stabile la împrumuturile deja acordate.

Aceste și alte măsuri propuse de comunitatea de afaceri vor ajuta la atenuarea semnificativă a pierderilor IMM-urilor cauzate de restricțiile pe perioada pandemiei.

Bibliografie:

1. Lege privind regimul stării de urgență, de asediu și de război: nr. 212-XV din 24.06.2004. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2004, nr.132-137 (versiune în vigoare din data 05.03.13 în baza modificărilor ulterioare) sau [online] [citat 06.09.2020]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=27024&lang=ro
2. Hotărârea Guvernului Republica Moldova cu privire la propunerea declarării stării de urgență: nr. 171 din 16.03.2020: In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2020, nr. 85 sau [online] [citat 06.09.2020]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=120811&lang=ro

3. Anuarul Statistic al Republicii Moldova, 2019. [online] [citat 06.09.2020]. Disponibil: https://statistica.gov.md/public/files/publicatii_electronice/Anuar_Statistic/2019/Anuarul_statistic_2019.pdf
4. Activitatea întreprinderilor mici și mijlocii în Republica Moldova în anul 2019. [online] [citat 06.09.2020]. Disponibil: <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6716>
5. Dispozițiile Comisiei pentru situații excepționale a Republicii Moldova. [online] [citat 06.09.2020]. Disponibil: <https://cancelaria.gov.md/ro/apc/coronavirus>
6. Поддержка МСП в контексте COVID-19. [online] [citat 06.09.2020]. Disponibil: <https://ach.gov.ru/upload/pdf/Covid-19-SME.pdf>